

Josip Egon Scheibel

MUŠKARAC I ŽENA — DVA POLA LJUDSKE EGZISTENCIJE

Muškarac i žena dva su pola ljudske egzistencije, u vječnom suparništvu zbog suprotnih psihičkih vlastitosti kojima se ipak uzajamno dopunjuju u ostvarivanju i dozrijevanju svojih ličnosti

Na pozornici suvremene ljudske zajednice svjedoci smo sve dubljih, češćih i žešćih potresa u političko-ekonomijskim, društvenim, kulturnim i religioznim strukturama 20. stoljeća. Nerijetko ti potresi prerastaju i u revolucije. Fanatično se ide za tim da se nasilno obori staro pa postavi novo, u duhu Nietzscheova »prevrednovanja svih vrednota« ili Marxova »Ne želim svijet tumačiti nego promijeniti!«.

Promotrimo li samo površno psihogram naše suvremene ljudske zajednice, predočit će nam se činjenica da se naša opća ljudska zajednica u posljednjih šezdeset godina sve više oblikuje u veliku tvornicu — laboratorij eksperimenata (uzmimo samo eksperimentiranje sa začecem u epruveti ili, još novije, s ljudskim genima — da bi se stvorio novi model, tip »novoga čovjeka«). Poznata ruska spisateljica Alja Rachmanova u zanimljivom romanu *Tvornica novoga čovjeka*, iz života u SSSR-u u prvom desetljeću nakon listopadske revolucije, dalekovidno je navijestila u budućnosti čovječanstva eksperimente s ljudskom prirodom i izvan granica Sovjetskog Saveza.

Među brojnim idejnim potresima i prevratima suvremene ljudske zajednice širom svijeta u drugoj polovici ovoga stoljeća svjedoci smo i jedinstvene revolucije koja stasa sveobuhvatnije i dalekosežnije od bilo koje dosada; revolucije, jer potresa i potkopava dubinske temelje svakoga društva, pogotovu brak i obitelj. Nije još krvava i oružana — nadamo se da i neće biti — poput drugih prevrata, ali je sve glasnija. Riječ je o praskozorju revolucije spolova. Žene su sve svjesnije, posve opravdano, da su bile i jesu zapostavljene, da su bile i jesu drugorazredna ljudska bića, ne samo u neciviliziranim zemljama i kulturama povijesnog patrijarhata, gdje glavnu riječ i vrijednost ima muškarac, nego i u mnogim civiliziranim kulturama suvremenog patrijarhata. Od desetljeća do desetljeća, od države do države, od kontinenta do kontinenta svijest se žena o njihovoj egzistencijalnoj ulozi sve više produbljuje i proširuje u svim oblicima života.

Uza sve to što većina suvremenih muškaraca niječe ili na svoj način tumače činjenicu o potiskivanju žene u drugi red života, ženama, osobito mlađima, sve su jasnije bolne nepravde koje im se nanose u dominantnim suvremenim patrijarhalnim sredinama. Koliko god je stoga oprav-

dana ta jedinstvena revolucija rodova zbog tolikih očitih nepravdi i za-
postavljanja što ih trpe žene na najrazličitijim područjima života, ona je
vrlo opasna i sudbonosna. Zašto? Jer je prečesto protkana i nošena jed-
nostrano usmjerenom i shvaćenom antropologijom, koja svu raznoli-
kost u fizičkim i psihičkim vlastitostima muškarca i žene u čovjekovoj
egzistenciji, društvu i kulturi smatra kao nešto što je *isključivo* uvjetova-
no vremenom, poviješću, društvom, odgojem, dakle, podložno je općem
zakonu promjena. Brojni pokreti za emancipaciju žena i protiv njihove
diskriminacije žele ženu posve izjednačiti s muškarcem. Štoviše, u ne-
kim se pokretima ide tako daleko da se specifične razlike, fizičke i psi-
hičke, između obaju rodova žele posve izbrisati. Osim brojnih feminis-
tičkih pokreta u Europi i u Sjevernoj Americi, u Europi se i neke politič-
ke stranke, npr. radikali u Italiji, »zeleni« u Njemačkoj i Austriji i palme-
ovski socijalizam u Švedskoj, zanose za jednakopravnost žena uporno
zahtijevajući da se žena što više fizički i psihički izjednači s muškarcem.

Gotovo većina ideoloških pokušaja izjednačenja spolova, štoviše, i
poništanja njihovih ontoloških razlika, imaju korijen u tzv. andro-
giniji, tj. hermafroditizmu (dvospolnosti). Prema tome shvaćanju, prirod-
ne vlastitosti, bile one fizičke ili psihičke prirode, nisu ni kod muškarca
ni kod žene strogo i jasno razgraničene niti razgovjetno omeđene.

Već tamo od Marxa i Engelsa, a osobito od početka ovoga stoljeća,
na pozornici čovječanstva sve su očitiji sustavniji pokušaji da se u korije-
nu izjednače narav i uloga spolova.

Prema Engelsu (*Porijeklo obitelji, privatnoga vlasništva i države*),
žena mora biti oslobođena od odgoja djece i kućnih poslova jer je to
podređuje životinjskom svijetu — »prirodi«. Budući da čovjek postaje
čovjekom »društvenom proizvodnjom«, žena, da bi bila potpun čovjek,
treba da izjednači svoju životnu ulogu s ulogom muškarca. »Oslobođe-
nje žene« ima, dakle, kao prvi uvjet to da i žena čitavim svojim bićem
uđe u tvornice i u industriju. »Podjarmljivanje proletarijata po kapitalis-
tičkoj klasi odrazuje se u obitelji i u podjeli poslova u njoj. Muškarac...
je... u obitelji buržuj, žena predstavlja proletarijat.«

Stoga »besklasnom društvu budućnosti«, tvrdi Ernest Bornemann,
mora odgovarati »budućnost ljudske vrste bez spolova.«

Jedna od najvatrenijih pionirki potpunog izjednačenja između žene
i muškarca jest feministkinja Alice Schwarzer. »Ženina je sposobnost ra-
đanja«, kaže ona, »jedina razlika koja ostaje između žene i muškarca.
Sve je drugo umjetno postavljeno i društveno uvjetovano« (Alice
Schwarzer, *Der kleine Unterschied und seine grossen Folgen*, Frankfurt
1977).

Anita Röper, katolička spisateljica, ide još dalje pa u razgovoru s po-
kojnim Karlom Rahnerom neuvijeno izjavljuje: »Tako dugo dok ljudsko
biće ne bude isključivo proizlazilo iz retorte, nego ga bude radala žena,
tako će dugo ona biti podložna muškarcu i od njega izrabljivana; tako
dugo će ženina ravnopravnost s muškarcem biti san nikada dosnivan,
ni u kojem slučaju ostvaren.«

Američkoj feministkinji Betsy Warrior »jaki spol« jednako je tako
beskoristan kao svojevremeno izumrli golemi gmazovi dinosauri. Ratno
raspoložena agresivnost muškaraca u atomsko je vrijeme i opasna, a
ekološki nepoželjna. Bude li muški rod zatrt, a djeca proizlazila iz re-

torte, bit će ratne i ekolozijske opasnosti i katastrofe uklonjene, kao i opće zlo »eksplozije« stanovništva na Zemlji.

»Ne dolazi se na svijet kao žena«, tvrdi Simone Beauvoir, francuska književnica i životna drugarica Jean-Paul Sartrea, »već se rastom i dozrijevanjem postaje žena«. »Nijedan biološki, psihološki i ekonomski faktor ne određuje obličje što ga žena poprima u krilu društva...« »Žena se može i mora emancipirati od svoje ženstvenosti ako odbacuje upravo ono što ju je dosada činilo ženom.« »Ženstvenost stoji ženi na putu da postane potpun čovjek.«

Druga predstavница »modernoga feminizma« Kate Millet tvrdi: »Jedna od najdubljih struktura podjarmljivanja u ljudskom društvu nije vlast kapitalističke klase, već prednost i iznimni položaj što ga muškarac ima u društvu. Kapitalizam je otac patrijarhata, a ne obratno. Iznad biogenitalnih oznaka nema razlike između muškarca i žene.« »Da bi žena mogla posjedovati slobodu kako bi se mogla posve razviti i rascvjetati«, traži Kate Millet poput Engelsa, treba »da se dokine ustanova obitelji, jer je ona temelj patrijarhata, tj. društva u kojem muškarac ima isključivu riječ.« Obitelj je, misli ona, osnovni instrument patrijarhata, dominacije muškarca nad ženom.

Da uzmognemo pravo ocijeniti dalekosežnu negativnu posljedicu takvoga shvaćanja »modernog feminizma«, predočimo si mogućnost da genetičari ipak s vremenom uspiju radikalno izbrisati fizičku i psihičku razliku između muškarca i žene te stvoriti novi tip čovjeka, tip »frankensteina«. Zar to ne bi ljudski rod učinilo jednakim i dosadnim, bez konstruktivne napetosti, dijalektike spolova, a dosljedno i bez privlačnosti među njima? Zamislimo što bi bilo bez plodnosnoga sukoba suprotnosti što dinamički pokreće fizički i duševni život muškarca i žene, dakle čovjeka kao čovjeka? Jednoličnost i istolikost rodova, potpuno izjednačenje njihovih specifičnih vlastitosti, ta to bilo bi zlokobnije i sudbonosnije od bilo kakva kršenja ekolozijskih zakona u prirodi. Takvo potpuno izjednačenje vlastitosti između muškarca i žene uzrokovalo bi potpunu stagnaciju, monotoniju, bez ritmiziranja između spolova i transcendentne cirkulacije njihovih vlastitosti. Nastao bi opći zastoj u ljudskoj prirodi uopće, dosada, pustoš u čovjekovu životu, a dosljedno tome i mrtvilo u kulturi i civilizaciji.

I tzv. feministička teologija gotovo u većini svojih ogranaka polazi od »androgene utopije«, tj. od toga da je svaki čovjek istovremeno muškarac i žena. Androgin je odskočna daska i ključno polazište u feminističkoj teologiji i u njezinu teologijskom razmišljanju, premda ne prihvaća njezine krajnje oblike i zaključke. Feministička teologija ne polazi samo od obrane ravnopravnosti muškarca i žene, od ontologijske činjenice da su punopravne osobe nego tvrdi da su oboje, u neku ruku, i hermafroditi: svaki čovjek u sebi ujedinjuje i »ženska« i »muška« psihička svojstva, i to u istoj mjeri i istim intenzitetom. Radi potvrde te misli feministička teologija malo prebrzo upozorava na biologijsku paralelu da se u svakom čovjeku, bio on muškarac ili žena, nalaze i muški i ženski hormoni.

Svaki oblik podjarmljivanja žene muškarcu, ističe feministička teologija, proturječi zahtjevima Evandelja: potpunoj ravnopravnosti svih ljudi jer su osobe. Ravnopravnost, međutim, tvrdi feministička teologija,

zahtijeva da se razlike između muškarca i žene što više smanje odnosno da ih se što manje naglašava i ističe. Feministička teologija općenito ne poriče neke »muške« prednosti pred »ženskim« i obratno. Obara se samo na praksu da jedno ili drugo razvijaju svoje osobine s odveć naglašenom razlikom. »Ne ide se za tim«, upozorava feministička teologija, »da se polarnosti u vlastitostima jednoga i drugoga spola zanijeću, ali ni da ih se promatra isključivo biologijski ili kao jedne drugima odviše suprotne. Polarnosti postoje i moraju postojati u čovjeku, bio on muškarac ili žena. Umješnost je upravo u tome da se s njima tako postupa da specifične vlastitosti spolova jedne na druge plodonosno utječu.« Tako Catharina J. M. Halkes u knjizi *Gott hat nicht nur starke Söhne* (Grundzüge einer feministischen Theologie) piše da »oba spola nose u sebi mogućnost da integriraju te polaritete. Na taj način postaju autonomna, na cjelinu i androginu usmjerena ljudska bića«. »Taj ideal je odskočnica feminističke teologije« — znalački tvrdi Catharina J. M. Halkes i nastavlja: androgeni ideal gradi sliku o istovjetnosti između žene i muškarca na temelju pojma »cjelovitosti« (Ganzheitlichkeit, wholness). Taj pojam Halkesova posve ispravno opisuje kao ono što je jedno, organski, u kojemu, međutim, postoji mnoštvo napetosti između specifičnih vlastitosti i vrednota i muškarca i žene, koje su donedavna bile podijeljene među njima, slično kao između Istočne i Zapadne kulture. »Danas«, tvrdi dalje, »promatramo muškarca i ženu — u duhu cjelovitog gledanja stvarnosti — kao jedno. Isto onako kao što i kulture Istoka i Zapada danas sačinjavaju jednu cjelinu, s kojom se donedavno premalo ili nikako nije računalo.«

Pa ipak, s takvom »cjelovitošću« u shvaćanju feminističke teologije, prema kojoj bi žena osim svojih specifičnih ženskih svojstava imala u *posve istoj mjeri* muškarčeve osobine i obratno, dubinska se psihologija na temelju svojih brojnih analiza i iskustava ne može ni u kojem slučaju složiti. Osim toga, i takvo shvaćanje i takva »cjelovitost« uvelike bi osiromašila ljudsku prirodu jer bi uzmanjkala ontologijska podloga za dijalektičko stvaralaštvo i za međusobno obogaćivanje muškarca i žene u njihovu zajedničkom životu, premda to osiromašenje ne bi bilo za čovjeka i njegovu vrstu onako katastrofalno kao radikalno brisanje rodni razlika što ga propovijedaju ekskluzivni feministički pokreti u SAD i Europi.

Dubinska psihologija (Tiefenpsychologie) svojom suvremenom, holističkom znanstvenom metodom otkriva nam u ljudskoj egzistenciji veličanstveni misterij i karizmu specifičnih vlastitosti muškarca i žene u njihovu međusobnom odnosu te u kulturi i civilizaciji čovječanstva

Opposita iuxta se posita magis elucet! Suprotnosti postavljene jedna uz drugu više odskaču. Udubimo se najprije u dualistički način mišljenja i vrednovanja objektivne stvarnosti, a onda u cjelovitu (holističku) metodu mišljenja i pristupanja problemima objektivne stvarnosti, za nas konkretno u odnosu na misterij i karizmu muškarca i žene.

Dualističko mišljenje, kao izrazito kategorijsko tj. pojmovno mišljenje, razjedinjuje subjekt koji misli od objekta o kojem misli ili mišljenje od bitka i obratno, dušu od tijela, čovjeka od prirode, čovjeka od Boga,

znanost od religije itd. Dualistički način promatranja i vrednovanja obaju spolova potencira njihovu raznolikost i suprotnost i njihove vlastitosti, umjesto da ih istovremeno postavlja u uzajamnu i organsku povezanost i jedinstvo, kako postoji u objektivnoj stvarnosti, što će reći, u ljudskoj prirodi. Jednostran i isključiv, dualistički pristup objektivnoj stvarnosti ima više subjektivno (ako stvarnost raščlanjujemo prema spoznaji u polove) nego objektivno obilježje, pa stoga čini nasilje nad objektivnom stvarnosti u svim njezinim pojavama, vodi k polarizaciji, subjektivno zaoštrava raznolikosti, umjesto da nađe među njima unutarnju vezu, umjesto da ih vodi k cjelini stvarnosti, tj. k njezinu jedinstvu. U dualističkom načinu mišljenja i procjenjivanja cjelina biva posve ili djelomice zapostavljena ili zanemarena, a dijelovi unutar cjeline i njihov odnos prema cjelini uočavani su samo u prostoru i vremenu, dakle isključivo izvanjski. Onu dubinsku, ontologijsku povezanost, tj. u vidu bitka (Sein), povezanost dijelova između sebe i u odnosu prema cjelini, to dualističko mišljenje kao da uopće ne primjećuje. Tek holističko, cjelovito doživljavanje stvarnosti uvodi nas i u tajne bitka i tako u punu stvarnost. Nije onda čudo da se kod dualističkog načina procjenjivanja stvarnosti često čuje govoriti o nadređenosti ili podređenosti dijelova cjeline, a u objektivnom su redu (tj. cjelini) ti dijelovi ujednačeni i harmonizirani. U dualističkom mišljenju govori se o prije ili poslije, dok je u cjelini sve istovremeno. Tako je i u odnosu između muškarca i žene u vidu cjeline ljudske naravi.

Stvarnost kojoj pristupamo, da joj u njedrima otkrijemo tajne, objavljuje se, dakle, u punini spoznajom subjektu samo tamo i tada kad nam se svijest koncentrira na cjelinu sa svom raznolikošću svih njezinih dijelova, a ujedno pritom ne gubimo s vida i činjenicu da se ti dijelovi funkcionalno, organski, uzajamno povezuju, stasajući prema cjelini. Naglašavamo, ta se organska cjelovitost obuhvaća samo u holističkoj ili integralnoj prosudbi bilo kojega fenomena i strukture objektivne stvarnosti. Holističko ili cjelovito prosuđivanje stvarnosti i njezinih struktura nova je, suvremena znanstvena metoda proučavanja prirodnih fenomena. Sve od Descartesa i njegova dualizma, pa preko Newtona, do početka XX. stoljeća bila je dualistička znanstvena metoda gotovo isključiv način pristupanja proučavanju objektivne stvarnosti. Pojavom kvantne fizike, indeterminizma i teorije relativiteta i zbog sve brojnijih ekoloških neuspjeha probila se u prirodnim znanostima i tu pored dualizma afirmirala upravo ta nova znanstvena metoda mišljenja i procjenjivanja — holizam. S vremenom, postala je dominantna i u drugim granama suvremenih znanstvenih disciplina: antropologiji, medicini i u dubinskoj psihologiji, pa i u filozofiji i teologiji. Holističko promatranje stvarnosti usmjerava pažnju na dijelove stvarnosti, i one suprotne, te ih slijeđi u načinu kako u uzajamnoj dinamici »utječu« na cjelinu, ali istodobno i u načinu na koji se cjelina »izljuje« u dijelove.

Letimičan pregled nekih bitnih psihologijskih svojstava muškarca i žene u uzajamnoj igri i ritmici, čime se ostvaruje i punina njihovih osoba

Već Wilhelm von Humboldt (1767—1833), znameniti filolog, historiograf i antropolog, piše: »Muškarac i žena su dva bitna pola ljudske pri-

rode. Iz njihove međusobne napetosti i izmjenične igre izrasta fenomen ljudske egzistencije. Između muškog i ženskog roda prirodna su svojstva tako raspoređena da ih osposobljavaju da mogu oblikovati neizrecivu cjelinu čovjeka. Samo povezanošću njihovih psihičkih osobina izdiže se na površinu punina ljudske osobe i njezina humanost.*

Upravo suvremena dubinska psihologija, kao grana antropologije, unosi nam u duhovno-tjelesnu strukturu ljudske egzistencije svjetlo razumijevanja spolnih vlastitosti i osoba koje ih nose. Otkriva nam kako žena svojim specifičnim vlastitostima obogaćuje osobu muškarca i obratno.

Biti cjelovit, zaokružen i potpun muškarac odnosno žena pretpostavlja, prije svega, da jedno i drugo ostvaruju u sebi cjelovitost i puninu osobe odnosno da su razumna bića (tj. da posjeduju u isto vrijeme, doduše ne u istoj mjeri i intenzitetu, racionalno — diskurzivno mišljenje), da posjeduju svijest i podsvijest (svijest emotivnih pokreta) te da su slobodna bića, sa svojim pravima i dužnostima. Međutim, da se ostvari punina ljudske osobe, potrebno je usto da muškarac bude potpun muškarac, žena potpuna žena. Baš nas holističko uživanje u razliku između spolova i njihovo jedinstvo izvodi na tajanstven put i smisaonu usmjerenost žene prema muškarcu kao i muškarca prema ženi, i to upravo prema njihovim specifičnim fizičko-psihičkim spolnim osobinama. I stoga, ako se potpunije i vjernije odvija ta uzajamna »igra« njihovih psihičkih vlastitosti, osobe se rascvjetavaju i upotpunjuju: muškarac postaje izrazitiji i zaokruženiji muškarac, žena opet zaokruženija žena, a oboje potpunije osobe. Jedno, naime, unosi i budi u drugome ono što nema ili ima u manjoj mjeri i snazi. Muškarac dinamizira u ženi veću razumnost, tj. pojmovno mišljenje, žena u muškarcu intenzivniju intuitivnost (naprimjer, u umjetničkom stvaranju). I tako dubinskim (tj. u bitku) dijalektičkim procesom bit će sad jedno, sad drugo obogaćeno, ne samo površinski — u prostoru i vremenu — nego i u dubini bitka, osobe. Stoga je opće usvojena uzrečica: »Žena postaje više žena pod okom muškarca, muškarac se razvija pod okom žene u potpunijeg i zaokruženijeg muškarca.« Štoviše, u toj uzajamnoj dijalektici svaki se od njih ne samo dublje razgraňuje nego i bolje i svestranije upoznaje.

Evo kako C. G. Jung svojim slikama (arhetipima) Animusa i Animae dočarava psihički misterij odnosa između muškarca i žene! Muškarac kroz »animu«, tj. sliku ženstvenosti koju prirodno nosi usađenu u podsvijesti, a pogotovu kroz misterij i karizmu ženstvenosti koju doživljava u mišljenju, htijenju, dijalogiziranju u životu i radu sa ženom i njezinim tipičnim ženskim osobinama, postaje upotpunjen i obogaćen i u svojim ženskim vlastitostima, koje nosi u manjoj mjeri i s manjim intenzitetom nego žena; biva dinamiziran i u svojim muškim vlastitostima i u svojoj osobnosti. Ista psihička zakonitost vrijedi i za ženu u odnosu prema muškarcu. I ona se ne zadovoljava mjerom i intenzitetom onih muških psihičkih vlastitosti koje nosi u podsvijesti kao sliku »animusa« — muškosti. Spontano nastoji u životu i radu s muškarcem te kroz misterij i karizmu njegovih svjesnih psihičkih osobina jače dinamizirati, aktualizirati i intenzivirati i njegove muške i svoje ženske vlastitosti i tako postati zaokruženija ljudska osoba. Da bismo stekli realističniju sliku o vrijednosti rodnih razlika i vlastitosti, da bismo ispravno razumijeli njihov on-

tologijski smisao i ljepotu u životu obaju spolova, spustimo se u ontološki dubinu bar nekih vlastitosti, u one najbitnije, i razvidimo kako nam ih dualistička, a pogotovu holistička metoda pristupanja i promatranja čovjekove egzistencije osvjetljava u svoj njihovoj punini.

Kod *muškarca* se, u njegovu životu i radu, u vrednovanju fenomena stvarnosti, prvotno i spontano izražava *razum*. Muškarac je prirodno više nošen *spoznajnim mehanizmom, sjetilno-pojmovnom moći mišljenja*, rasuđivanja i diskurzivnog zaključivanja. Stoga je muškarac izrazitije apstraktan, žena konkretnija. *Žena* je po prirodi opet više obdarena i nošena *inteligencijom* ili *intuitivnom spoznajom moći*, tj. neposrednim zrenjem ili uviđajem u stvar. (Inteligencija dolazi od latinske riječi «intellectus»: intus legere = čitati iz naravi samoga spoznajnog objekta.)

Razum izabire između mnogostrukih sadržaja stvarnosti one pojedine sadržaje i strukture koje mu se čine bitne. On ih tada kategorizira, tj. sastavlja i izražava najopćenitijim logičkim pojmovima, koji izražavaju osnovne oblike i odnose postojanja i mišljenja: npr. materija, vrijeme, prostor, uzrok i posljedica, gibanje, bitnost i jedinstvo itd. Zato se to mišljenje i zove kategorijalno, za razliku od intuitivnog zrenja. Razum, dakle, raspoređuje te pojedine sadržaje stvarnosti s gledišta praktičnih razloga ili radi toga da dobije pojmovno jasniji i sustavniji pregled objektivne stvarnosti, tj. njezinih struktura i sadržaja. Intuicija ostvaruje također opći pregled, iako ne pojmovno-diskurzivnim putem kao razum, nego neposrednim obuhvaćanjem i zrenjem cjeline, a u isti čas i njezinih dijelova u funkcionalnom odnosu između sebe i prema cjelini. To se spoznavanje zove akategorijalno ili mističko. Stoga intuitivnim zahvatom (zrenjem) u cjelinu i njezine dijelove ne postizemo onu oštrinu obriisa kao kod pojmovnog, diskurzivnog mišljenja. To se odražava u činjenici da žena nije onako jasna i pregledna u opisivanju svojih, tuđih i prirodnih fenomena kao muškarac, i ako ima oštrinu pogleda i smisla za pojedinosti, u njima se, međutim, redovito gubi. Zbog intuitivnog pristupanja objektivnoj stvarnosti žena ima veću dubinu i smisao za pojedinosti od muškarca, ali i manje njegovu širinu pogleda u spoznavanju objektivne stvarnosti.

Razum je svojom pojmovnom prodornošću nalik na klin ili odapetu strijelu koja se probija kroz magleni zastor ili oklop tajni što okružuju čovjeka i svijet. Otuda muškarac posjeduje veće nagnuće i zanimanje za znanost, za raščlanjivanje i eksperimentiranje, da svijet učini raspoloživim i preglednijim. Žena, nasuprot, s jače izraženom intuicijom od muškarca, ostavlja samoj stvarnosti da joj se «predstavi». Intuicijom žena nastoji na neki način otpočiniti na spoznajnoj stvarnosti, i to kontemplativno (tj. promatranjem), osobito stvaranjem slika, simbola i transparentata te emocionalnim impregniranjem (prožimanjem) spoznate stvarnosti. Muškarac opet više naginje meditaciji, razmatranju, tj. razglabanju o toj stvarnosti, dok mu njegov osjećajni svijet podsvijesti vrlo često ostaje potpuno po strani. Baš zbog tog jače intuitivnog zrenja žena je religioznija od muškarca. U svemu «čita» prisutnost Božju. Žena je sklonija sintetiziranju od analitičnijeg, od raščlanjivanju i seciranju usmjerenom muškarca. Budući da su i jedna i druga vrednota čovjeku potrebne, spolovi treba da jedno drugome pomažu, jedno drugo upotpunjuju. Muškarac, kako rekosmo, vodi ženu prema većoj razumnosti u pristu-

panju objektivnoj stvarnosti, žena muškarca dubljem intuitivnom doživljavanju te stvarnosti. Dok razum goni muškarca u vanjsku transcencijiju sve do u beskonačnost, nerijetko i u ekscentričnost, intuicija pak vuče ženu u dubine bitka stvarnosti, u središte života, u intimnost unutarnje transcencije. Stoga je već Nietzsche dobro upozorio na centrifugalnu i »razbijačku« ulogu i misiju muškarca, ali i na ženinu centripetalnu i umirujuću usmjerenost, ulogu i misiju u ljudskom životu u svim njegovim isječcima.

Ta raznolikost u spoznajnim moćima između muškarca i žene, ta raznovrsnost u pristupanju objektivnoj stvarnosti pečati jedan i drugi spol ne samo u njihovim suprotnim specifičnim svojstvima nego uopće u životu i radu muškarca i žene, u privatnom, obiteljskom i u društvenom životu, u kulturama i civilizacijama svih vremena. Ta specifična psihička svojstva muškarca i žene uvjetovana su njihovom ontologijskom misijom, tj. *očinstvom* muškarca i *materinstvom* žene. Stoga im je korijen u biologijskom i seksualnom životu. U žene svaka njezina žilica podrhtava i teži za majčinstvom, i to više nego kod muškarca za očinstvom. Htjeti iz korijena promijeniti ili iščupati specifične spolne vlastitosti, to bi značilo oboje lišiti njihova biologijskog »postolja«, što bi bilo ne samo strahovito nasilje nad ljudskom prirodom nego i njezino radikalno uništenje. O tome se slažu biolozi, antropolozi i psiholozi svih vremena. *Samo s vidika materinstva odnosno očinstva pravo su shvatljive vlastitosti muškarca i žene.* Bitne razlike rodova nisu, dakle, plod odgoja ili povijesnih i društvenih okolnosti, kako bi željele mnoge feministkinje, nego su one »ucementirane« u tkivo bitka (Sein!) čovjeka kao čovjeka. Dakle, ontičke su prirode. Što se tiče druge duševne moći, čovjekove volje, i ona očito pokazuje spolne razlike. Tako muškarac u težnji za dobrim (a dobro je predmet volje) želi to »dobro« sebi prisvojiti, uza se imati. Žena ide još dalje. Ona se želi s tim dobrim poistovjetiti, želi s njime biti jedno! Stoga je žena više navezana i usmjerena na osobu, muškarac na stvari. Žena više očituje »sućut« i »suživljavanje« nego samo posjedovanje, a jednako tako i prema prirodi koja je okružuje. U svojem intuitivno zaokruženom hodu kroz stvarnost žena kao da »miluje« tu stvarnost poput laka povjetarca što gladi prirodu dok njome klizi. Muškarac pak u svojem prodiranju svijetom prolazi hladno pokraj predmeta koji ga okružuju, ne zadržavajući se predugo na njima, već kao pčela što cvijet »primiriše«, dok žena prilazi tom svijetu osjećajno, toplo i dubinski. I tako oboje prolazeći kroz život rukom o ruku naizmjenice upotpunjuju jedno drugo. Ta ženina veća osjećajna povezanost i priljublivanje uz stvarnost jest njezina »prednost« pred muškarcem, to je ljepota njezinog bića, ali često i tragedija zbog hirovitosti i nepredvidivosti njezinih reakcija, a pogotovu zbog neprozirnosti njezina bića.

Žena je nadalje — i opet zbog intuitivnijeg i iskustvenijeg doživljavanja objektivne stvarnosti — više vezana za *duhovne* vrednote, muškarac pak, prema razumu, uz *materijalne*. Čovjek kao čovjek usmjeren je prema objema interesnim sferama, a u podijeljenosti na muškarca i ženu dobiva impulse za svijet duhovnih odnosno materijalnih dobara i vrednota, sad od žene, sad od muškarca. Tako se to upotpunjavanje spolova ritmički usklađuje dinamikom sad ove sad one vlastitosti muškarca ili žene. Žena se, prema svojoj intenzivnijoj intuiciji, spontano brine za to

da se muškarac ne izgubi u ekstrovertiranosti i krajnostima, pa ga — često kao nevidljiva pratilica — svraća i potiče na introvertiranost i na mjeru u krajnostima. Muškarcu je opet — kao nevidljivu ženinu pratiocu — više stalo do toga da ljudska djelatnost ne ostane samo u uskom krugu nutarnjega, subjektivnog svijeta, kojemu žena više naginje, u kojemu se radije zadržava, već sebe i ženu uzdiže u više sfere i vanjsku transcenciju.

U svakom slučaju, i jedno i drugo u toj se uzajamnoj ritmici i dinamici svojih specifičnih psihičkih vlastitosti uzajamno diže u svijet transcencije, od ontičke preko ontologijske i metafizičke do religijske. Muškarac kao u slici nazire i doživljava u ženinim vlastitostima i transcendentni život Trojedinoga Boga, tj. božansko Materinstvo, žena pak u muškarcu Božje Očinstvo. Ako je istinito iskustvo američke »humanističke psihologije«, ako je istinita tvrdnja Abrahama Maslowa, jednoga od njezinih glavnih predstavnika, da je čovjek psihički zdraviji što se više afirmira, što se više dadne voditi svojom kreativnom sposobnošću i više diše u transcendentnosti (ontičkoj, ontologijskoj i religijskoj), onda je život i boravak muškarca i žene u transcenciji njihovih specifičnih rodnih vlastitosti siguran put i jamstvo njihova zdravog psihičkog života.

I tako, upravo na temelju sad tihe, sad bučne napetosti i suprotnosti između muškarca i žene zbog njihovih naoko oprečnih vlastitosti, ali i međusobna upotpunjavanja i ritmike, tj. uzajamne izmjene i naglaska njihovih vlastitosti, ostvaruju se svo bogatstvo, ljepota i čar, dinamičnost i privlačivost čovjekove egzistencije na svim njezinim područjima. Kad bi, međutim, uspjelo dualističko eksperimentiranje s ljudskom prirodom, da se posvema izjednače muškarac i žena, da se izbrišu njihove razlike u vlastitostima, zar ne bi ljudska egzistencija poprimila nagrđeni izgled gorskoga jezera kojemu su uništeni nutarnji i vanjski izvori, koji pomlađuju i osvježuju jezero da ne postane ustaljena i usmrđena baruština?

* * *

Ako su muškarac i žena *osobe*, jedno drugome nije ni u kojem slučaju podređeno. S gledišta osobe nema bitnih razlika u vrijednosti, dostojanstvu i časti između muškarca i žene i stoga je posve krivo pod vidikom osobe govoriti o nekoj nadređenosti ili podređenosti, o nadmoći ili inferiornosti spola spolu. Ni s obzirom na vrijednost ili savršenost ove ili one psihičke vlastitosti muškarca ili žene, u cjelovitom, holističkom promatranju i vrednovanju uloga i misija muškarca i žene također ne može biti govora o nekoj *ontičkoj* nadređenosti ili podređenosti jednoga spola drugome, tobože zbog prioriteta, jedne ili druge njihove psihičke vlastitosti. Uvidaj u objektivnu vrijednost i savršenstvo, *raison d'être*, opravdanje ove ili one vlastitosti ne proizlazi iz odvojenog procjenjivanja ove ili one vlastitosti, nego samo iz konvergencije oprečnosti. U dualističkom promatranju spolnih razlika, dakle u odvojenosti jednih od drugih, možemo, i to redovito činimo, pretpostaviti ili zapostaviti jednu vlastitost drugoj. No to je nepotpuno i relativno vrednovanje i procjenjivanje muškarca i žene. Tako npr. možemo dati »prednost« muškarcu pred ženom zbog izrazitije usmjerenosti njegova razuma pred ženinom

intuitivnošću ili obratno. Ili može žena imati neku relativnu prednost pred muškarcem na temelju svoje jače izražene simbioze sa svijetom i njezinih intimnijih odnosa s njime. Bez sumnje, žena ima »prednost« pred muškarcem ako se lakše i brže snalazi u osobnim odnosima i vezama. Muškarac opet zbog prirodnog i izrazitijeg odstojanja od osoba i stvari ima »prednost« kao bolji organizator, vođa, pronalazač i graditelj. Ali zbog toga ni muškarac ni žena nisu savršeniji jedno od drugoga. Pogotovo nisu časniji, vredniji niti su im veća ili manja osobna prava i slobode.

Bliži smo, dakle, istini ako reknemo, i s time računamo u odnosu između muškarca i žene, da jedno drugome nije podređeno ili nadređeno, već *dodijeljeno u združenosti*. Ta dodijeljenost rodova niječe i seksualnu nadređenost odnosno podređenost što ih navodno diktira priroda. Taj međusobni odnos, tu »dodijeljenost« jednoga roda drugome ne diktira neka autoritativnost, nego izmjenična odgovornost! Stoga ćemo jedino pravedan i ispravan odnos između muškarca i žene najbolje i najtočnije izraziti pojmom i riječju *partnerstvo*, tj. biti sudionik drugome u životu. Pravo i zdravo partnerstvo traži da žena ostane žena, sa svojim specifičnim osobinama, a muškarac da ostane muškarac, sa svojim specifičnim vlastitostima, koje su finalno usmjerene na vlastitosti žene i obratno. Partnerstvo pretpostavlja — štoviše, i traži! — jednakopravnost, jednakovrijednost, a temelji se na priznanju i poštivanju u duhu nesebične ljubavi (dakle, ne samo erosa!), što jedno drugome moraju iskazati baš zbog svoje nepotpunosti. Da, baš zato što su različiti partnerstvo pretpostavlja, dapače diktira, udivljenje i strahopočitanje što ga jedno drugome duguju pred osobnim pravima i tjelesno-duhovnim osobinama i vrlinama partnera. Samo tako se mogu, svako prema svojim mogućnostima i bez pridržaja, unijeti u partnerstvo a da ni muškarac ni žena ne budu frustrirani. Muškarac i žena u međusobnu i naizmjeničnu sudioničtvu, u međusobnu predanju, u uzajamnoj otvorenosti, u suodgovornosti ne samo u braku nego u dnevnom društvenom i crkvenom radu i odnosu — je li to samo još dalek san ili kaži put koji nas ima voditi k onom bitnom i integralnom u životu — *biti čovjek* — voditi nas prema humanizaciji našega suvremenog svijeta, a ne dominaciji jednoga roda nad drugim?

MAN AND WOMAN — TWO POLES OF HUMAN EXISTENCE

Summary

Man and woman are two poles of human existence, in eternal polarity due to opposing psychological characteristics which are essentially mutually complementary in the fulfillment and maturation of human personalities. Using modern holistic scientific methods, in-depth psychology can reveal the mystery and charisma of the specific characteristics of a man and woman in their mutual relationship, in culture and in civilization.